

عوامل موثر بر روستازیستی پایدار در روستاهای حوضه قوشخانه شهرستان شیروان

نرگس انتقام‌کش^۱، مهدی کلاهی^{۲*}، حسین محمودی^۳

۱. دانش آموخته کارشناسی، دانشکده منابع طبیعی و محیط‌زیست، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران
۲. استادیار گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی و محیط‌زیست، پژوهشکده آب و محیط‌زیست، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران
۳. استادیار گروه کشاورزی اکولوژیک، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۱۷؛ تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۷/۰۷)

چکیده

پژوهش‌های زیادی به مسایل اجتماعی-اقتصادی روستاییان و علل مهاجرت آنان پرداخته‌اند. ولی در اکثر این مطالعات، تاثیر شرایط حوضه آبخیز، جنبه‌های محیطی و عامل طبیعت اصلا یا کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. این مقاله به دنبال آن است که کنار مولفه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و رفاهی، عامل طبیعت را نیز مورد بررسی قرار دهد تا اولویت تاثیر آنها بر مقوله روستازیستی، روستاگزینی یا روستاگریزی مشخص شود. منطقه مورد مطالعه، روستاهای بخش حوضه قوشخانه شهرستان شیروان بوده که از طریق فرمول کوکران و به صورت خوشه‌ای و سپس تصادفی سیستماتیک خانوارهای نمونه، انتخاب و مورد آماربرداری قرار گرفتند. طبق نتایج، مولفه‌های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و رفاهی، رابطه معناداری با روستازیستی دارند. تاثیر بالای عامل طبیعی، اهمیت منابع طبیعی را بر پایداری اجتماعات روستایی برجسته می‌سازد. به هر حال، ضرورت بازنگری و یا تهیه طرح‌های منابع طبیعی منطقه‌محور، رویکرد کارآفرینی سبز، ایجاد کسب و کارهای اکولوژیکی، و انجام آینده‌پژوهشی با توجه به عامل طبیعی، نویدبخش حرکت به سمت پایداری زیستی به ویژه در جوامع روستایی است.

کلید واژه‌ها: اقتصاد روستا، اقتصاد منابع طبیعی، شرایط آبخیز، عامل طبیعی، سیستم اجتماعی-اکولوژیکی

سرآغاز

روستاها در عصر حاضر با تحولات گسترده‌ای روبه‌رو هستند (Yarihesar et al., 2012). به طور مثال به علت انقلاب صنعتی، معیشت روستایی که پایه‌های اقتصادی سنتی هر کشور است جای خود را به زندگی شهری و فعالیت‌های صنعتی می‌دهد (Rostamalizadeh et al., 2013). به همین جهت، امروزه کاهش جمعیت مناطق روستایی به خاطر مهاجرت روستا-شهر، به مهمترین مشکل جوامع روستایی تبدیل شده است (Ahmadi, 2009; Mahdavi, 2015; Ghasemi Siani, M., 2009). این مهاجرت‌ها تعادل فضایی بین نواحی روستایی و شهری را بر هم زده و شهرگرایی و گسترش بی‌رویه شهرها را رقم زده است (Mekaneiki & Ghalibafan, 2003). با این وجود، امروزه زندگی روستایی، به علت مشکلات زندگی در شهر، مانند آلودگی هوا، آلودگی صوتی، افزایش جمعیت شهری و ترافیک، بسیار مورد توجه قرار گرفته است. در همین راستا، روستازیستی پدیده‌ای است که طی آن با افزایش کیفیت زندگی روستاییان شانس ماندن آن‌ها در روستا افزایش یافته و بقای زندگی روستایی را در پی دارد (Rostamalizadeh et al., 2013). از طرف دیگر اهمیت زندگی روستایی سبب قرار گرفتن این موضوع در راس تمام فعالیت‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی گشته است. به هر حال، داشتن دید همه جانبه اولین گام برای هرگونه فعالیت در حیطه توسعه روستایی است (Shahvali, 2005).

قشر عظیمی از فقیرترین مردم دنیا، در مناطق روستایی زندگی می‌کنند (Rezvani et al., 2010). معمولاً غالب این افراد از طریق کشاورزی به تامین مایحتاج زندگی خود می‌پردازند. این گروه افراد معمولاً از آثار و نتایج برنامه‌های توسعه و بهبود اجتماعی-اقتصادی بی‌بهره مانده‌اند. حال آن که برنامه‌های توسعه، اساساً باید با توجه ویژه به مناطق روستایی و با محوریت توسعه اشتغال‌زایی بوم‌محور آغاز شود. مشکلاتی مانند فقر، تورم، نابرابری، رشد شتابان جمعیت، و بیکاری روز افزون، همگی ناشی از بی‌توجهی به مناطق روستایی و رکود اقتصاد این مناطق است. به هر حال، برنامه‌های توسعه روستایی، در راستای بهبود شرایط زندگی ساکنان فقیر و کم‌درآمد روستایی و اشتغال‌زایی آنها ضروری است. به هر حال، هدف از این برنامه‌ها، تغییر الگوی ساختار اجتماعی و اقتصادی حاکم بر جوامع روستایی بوده که عمدتاً توسط دولت‌ها تهیه و اجرا می‌گردند (Payste et al., 2020).

امروزه زندگی روستایی در ایران تحت تاثیر تحولات فرهنگی و اجتماعی از سبک سنتی به مدرن در حال تغییر است. این تحولات متأثر از عواملی مانند ورود فناوری‌های مدرن، بالا رفتن سطح تحصیلات روستاییان، جایگزینی نسلی، و اجرای طرح‌های خدمت‌رسانی و عمرانی در روستاها با توجه کمتر به پتانسیل‌های منطقه است (Karami, 2002). زیرا، مشخص است که شرایط مناسب زندگی در روستا سبب افزایش حس تعلق، افزایش مشارکت و سرمایه‌گذاری و همچنین حیات بخشی به زندگی روستایی می‌شود (Rostamalizadeh & Saliyani, 2012). با این وجود، پدیده مهاجرت به علل مختلفی از جمله اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، طبیعی، رفاهی، و فرهنگی رخ می‌دهد (Rasti & Jahantigh, 2015). برخی از پژوهش‌ها دلیل مهاجرت مردم از روستا را افزایش جمعیت در خانوار روستایی، عدم موفقیت در بخش کشاورزی (Krishna et al., 2014; Basa et al., 2012)، نبودن شغل و درآمد مناسب در روستا (Bylander, 2015) و یا وجود فرصت‌های مناسب زندگی در شهر (Benson & O'reilly, 2009) عنوان کرده‌اند. عمده‌ترین پیامدهای مهاجرت عبارت‌اند از کاهش جمعیت، تغییر در ترکیب جمعیت و تسریع رشد جمعیت شهری، ایجاد مشکلات اجتماعی، اقتصادی، محیطی و امنیتی در شهر (Rezvani et al., 2010; Ahmadvand et al., 2012)، گسترش شهرنشینی، و افزایش فاصله طبقاتی شهر و روستا (Ghadiri Masoum et al., 2012). به همین دلیل، عوامل موثر بر مهاجرت را می‌توان در چهار گروه شامل عوامل مرتبط با مبدا مهاجرت، عوامل مرتبط با مقصد مهاجرت، موانع دخالت‌کننده و عوامل شخصی تقسیم کرد (Lucas, 1997). به طور مثال شواهد و مدارک نشان می‌دهند که شدت مهاجرت در جوانان بیشتر از سایر گروه‌های سنی است (Ghadiri Masoum et al., 2012). از علل مهاجرت نیروی جوان می‌توان به جاذبه‌های شهری و فرصت‌های شغلی موجود در شهر اشاره نمود که این مهاجرت سبب افزایش پیرسنی در روستا گشته است (Rezvani et al., 2010). به هر حال، تخلیه روستاها به علت مهاجرت نیروی جوان کارآمد و ایجاد الگوی نابرابری نیروی کار در روستا، سبب کاهش تولید و عقب‌ماندگی آن می‌شود (Yarihesar et al., 2012). این موضوع، اهمیت در نظر گرفتن شاخص‌های سنی و شغلی در بررسی روستاها را برجسته می‌نماید.

است که نیازهای فردی و اجتماعی افراد جامعه را در زمینه‌های مختلف در حد پذیرفتنی تامین می‌کند و افراد از زندگی در آن شرایط احساس امنیت می‌کنند (Shaygan, 2010). زیرا، هدف اولیه آن از بین بردن فقر و محرومیت است.

هر جامعه بشری سیستم اجتماعی- فرهنگی خاص خود را دارد که نمودی بی‌همتا از فرهنگ جامعه و متاثر از زیستگاه‌ها و منابع طبیعی، زبان حاکم بر آن جامعه است (Shamsodini & Gorjian, 2010; Network, 2010). در مناطق روستایی، اهمیت فرهنگ در دو جنبه خلاصه می‌شود که یکی جایگاهی که فرهنگ در هویت و موجودیت جامعه دارد و دیگری نقشی که فرهنگ در پیشرفت جوامع ایفا می‌کند (Mazaheri et al., 2009). شایان ذکر است هدف دولت‌ها از بهبودسازی فرهنگ در نواحی روستایی، حمایت از برنامه‌های عمومی، ارتقای سطح تعلیم و تربیت، بهبود ارزش‌ها و کرامات انسانی، و تسریع توسعه فرهنگ بومی است (MCC, 1996).

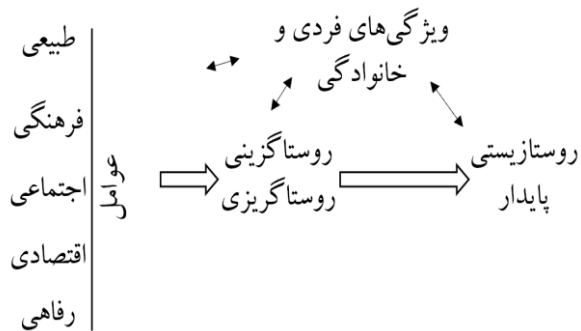
هویت مکانی همانا ابعادی از ما و حس مان به محیط‌های فیزیکی- کالبدی خاصی است که این مکان و حس تعیین می‌کند چه کسی هستیم (Raymond et al., 2010; Jorgensen & Stedman, 2001). هویت مکانی اشاره به اهمیت مکان‌ها دارد به این صورت که این مکان مانند مخزنی برای احساسات و روابطی است که به زندگی فرد معنا و هدف می‌دهد. از سوی دیگر، هویت مکانی، عزت نفس و همچنین احساس تعلق به اجتماع محلی را نیز افزایش می‌دهد (Williams & Vaske, 2003). این تعریف، براساس آرمان‌ها عقاید، ترجیحات، احساسات، ارزش‌ها، اهداف و تمایلات رفتاری خودآگاه و ناخودآگاه، و مهارت‌های مرتبط با محیط صورت گرفته است. در این مفهوم، محیط‌ها، به افراد این فرصت را می‌دهند که هم هویت خود را ابراز کنند و هم آن را تایید نمایند (Jorgensen & Stedman, 2001).

روستازیستی به عواملی چون اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، و محیطی مرتبط است. همچنین عدم تمایل به مهاجرت از روستا، متاثر از خصوصیات فردی مانند سن، جنس، وضعیت تحصیلی، و سواد است (Shamsodini & Gorjian, 2010). مثلاً طبق پژوهش (Akbarpoor et al., 2015)، موثرترین عامل بر روستازیستی، عامل اقتصادی است، به گونه‌ای که، هرچه درآمد مردم روستا بیشتر باشد، ماندگاری در روستا افزایش می‌یابد. از طرف دیگر، تحقیقات (Farahan et al., 2012) بیان نمود انسجام اجتماعی بیشترین تاثیر را بر سطح کیفیت زندگی خانوارهای

محیط طبیعی مهمترین عامل در شکل‌گیری و پراکنش سکونتگاه‌های انسانی است (Ghaffari & Toriki, 2011). به علاوه عوامل محیطی از جمله توپوگرافی، شیب، دما، بارندگی، آب در دسترس، و قابلیت کشت اراضی تاثیر به سزایی در روستازیستی یا گریزی دارند (Mahdavi et al., 2005). به همین دلیل، کمیت و کیفیت آب به ویژه در فلات مرکزی ایران، یکی از مهمترین علل متروک شدن روستاهاست. به عبارت دیگر، خشک شدن و از بین رفتن منابع آبی و نداشتن کیفیت از عمده‌ترین عوامل تخلیه روستاها محسوب می‌شود (Mahdavi et al., 2005). در این بین نیاز است به پتانسیل‌های اکوسیستم‌های طبیعی به‌ویژه مراتع در کارکردهای تولید آب‌بازاندیشی صورت گیرد (Khatony & Kolahi, 2021).

انسان پیوسته در جست‌وجوی نان، مأوای بهتر و امنیت بیشتر، از نقطه‌ای به نقطه دیگر کوچ کرده است (Martin, 1989). بنابراین مهاجرت یا نوعی انتخاب است که علل و انگیزه‌هایی دارد و یا اجباری است که بر اثر عوامل خارج از اراده و خواست فرد بر وی تحمیل می‌شود. مطالعات نشان می‌دهند که افراد از قرن‌ها پیش به دلایل اجتماعی و اقتصادی یا به عبارت دیگر برای به دست آوردن فرصت‌های بهتر مالی یا آزادی‌های سیاسی مهاجرت می‌کرده‌اند (Demirkaya & Artvinli, 2011; Hamid, 2010). طبق نظریه مهاجرت نئوکلاسیک، مهاجرت روستا به شهر نقش مهمی در توسعه کلی دارد بدین‌گونه که از طریق انتقال نیروی مازاد روستایی، نیروی کار اقتصادی و صنعتی شهر را تامین می‌نماید که این پدیده به تدریج با پیشرفت‌های مالی و انتقال عامل‌های اقتصادی از روستاهای مبتنی بر کشاورزی سنتی به صنعت مدرن شهری اتفاق می‌افتد (Lucas, 1997).

کشاورزی که قدیمی‌ترین شکل فعالیت اقتصادی و تولیدی اجتماعات روستایی است، با روستا و اقتصاد روستایی ارتباط و تاثیر زیادی در توسعه و کاهش فقر در این مناطق دارد. با این وجود جابه‌جایی و مهاجرت به شهرها، بیکاری و فقر و مواردی از این دست نشان‌دهنده روند نزولی وضعیت اقتصاد در روستاها و به دنبال آن شکست طرح‌های توسعه پایدار روستایی است (Ghadiri Masoum et al., 2012). باید دانست پایداری و توسعه روستایی نیاز به شناخت مولفه‌های مختلفی دارد که رفاه اجتماعی یکی از آنهاست (Eftekhari et al., 2012). به عبارت دیگر، رفاه اجتماعی در هر جامعه‌ای از اساسی‌ترین نیازهای افراد است (Akbarian Ronizi et al., 2015) و مجموعه شرایطی

شکل (۱): رابطه مفهومی متغیرها با یکدیگر

شیروان استان خراسان شمالی است. روستاهای مورد مطالعه عبارتند از زیدر (۳۵۰ نفر جمعیت و ۱۷۰ خانوار)، قلهک علیا (۲۰۰ نفر جمعیت و ۶۵ خانوار)، ینگه قلعه (۲۰۰ نفر جمعیت و ۵۱ خانوار)، و سولدی (۲۵۰ نفر جمعیت و ۷۰ خانوار). این روستاها، به علت نزدیکی و واقع شدن در یک زیرحوضه، انتخاب شدند. با توجه به تعداد خانوارها و به کمک فرمول کوکران، تعداد ۱۸۵ خانوار به عنوان نمونه انتخاب، و به خوشه‌ای و سپس روش تصادفی سیستماتیک و با مراجعه به منازل، مورد آماربرداری قرار گرفتند. به این علت خانوار مبنای پژوهش قرار گرفت که سوالات بیشتر جنبه اجتماعی و خانوادگی داشتند و نظرات یکی از افراد بالای ۱۸ سال هر خانوار نمونه، به عنوان متوسط پاسخ آن خانوار در نظر گرفته شد. در این پژوهش ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود. برای تحلیل داده‌ها از میان، مد، میانگین، انحراف معیار، بیشینه، کمینه، واریانس و همچنین آزمون‌های متفاوتی چون لوین، تی‌تست، پیرسون، دوربین-واتسون، ضریب تلرانس و F استفاده شده است. در این پژوهش بعد از این که پرسشنامه تدوین شد، برای تعیین میزان اعتبار (یا روایی) شاخص‌های سنجش متغیرها، از اعتبار محتوا توسط متخصصان مطالعات اجتماعی و منابع طبیعی استفاده شود. همچنین پایایی پرسشنامه توسط ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۶) مورد تایید قرار گرفت.

مفاهیم مهم و اصلی تحقیق عبارتند از عوامل اجتماعی (نبود تبعیض و ناعدالتی، همکاری بین مردم، دلبستگی به بستگان، حس اعتماد بین مردم)، اقتصادی (درآمد از طریق گردشگری، تمایل به ادامه شغل خانواده، بالا بودن هزینه زندگی در شهر، و درآمد کافی از طریق فروش صنایع دستی)، فرهنگی (وجود امکانات آموزشی، حس تعلق خاطر به روستا، مخالفت خانواده با زندگی کردن در

روستایی داشته و سبب ماندن آنها در روستا می‌شود. علاوه بر این، Rezvani et al. (2010)، دلبستگی به روستا و نزدیکان را عامل افزایش پدیده روستازیستی گزارش کرده‌اند. از سوی دیگر تحقیقات Shaygan (2010) و Rasti & Jahantigh, (2015) نشان داد که با افزایش سطح رفاه زندگی مانند درآمد، مسکن، اشتغال و غیره، می‌توان مهاجرت را کاهش داد. به علاوه، انگیزه‌هایی مانند برقراری ارتباط با زادگاه، حفظ مالکیت‌ها و منافع مادی، و موقعیت اجتماعی روستایی نیز سبب ماندگاری مردم می‌شود (Tavakkoli, 2015). در نتیجه، با شناخت علل مختلف پایداری روستایی و داشتن نگاهی وسیع‌تر به این موضوع، می‌توان در راستای پایداری روستاها، گام‌های بهتر و موثرتری برداشت (Nooripoor & Shahvali, 2011).

با توجه به مطالب ذکر شده، می‌توان بیان نمود که عوامل متعددی همچون اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، رفاهی و طبیعی تاثیر به‌سزایی بر روستازیستی پایدار دارند. پژوهش‌های زیادی در زمینه مسایل اجتماعی- اقتصادی روستاییان و علل ماندن در روستا یا مهاجرت آنان به شهرها به سرانجام رسیده‌اند. ولی در اکثر مطالعات، تاثیر شرایط حوضه آبخیز، جنبه‌های محیطی و عامل طبیعت اصلا یا کمتر بر مسایل اجتماعی- اقتصادی روستاییان مورد پژوهش قرار گرفته‌اند. به عبارت دیگر، ضروری است کنار مولفه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و رفاهی، عامل طبیعت نیز مورد بررسی قرار گیرد تا اولویت تاثیر آنها بر مقوله روستازیستی، روستاگزینی یا روستاگزینی مشخص شود (شکل ۱). این مقاله به دنبال آن است که به مطالعه این عوامل در محیط روستایی پرداخته و به اهم تاثیر آنها بپردازد. هدف پژوهش، بررسی (۱) میزان تاثیر عوامل روستازیستی (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، طبیعی، سیاسی و رفاهی) بر چرایی روستاگزینی یا روستاگزینی و (۲) اولویت‌بندی تاثیر این عوامل بر تصمیم‌گیری‌هاست. فرض مقاله آن است که در کنار سایر عوامل، عامل طبیعی و نوع مدیریت عرصه‌های منابع طبیعی، یکی از مهم‌ترین عوامل موثر بر تصمیم روستاییان به ادامه زندگی در روستا یا مهاجرت است. همچنین فرض است که ویژگی‌های شخصیتی همچون جنسیت، سطح درآمد، تحصیلات، سن، اندازه خانواده، و شغل، روی روستازیستی تاثیر دارند.

روش‌شناسی

منطقه مورد مطالعه، روستاهای بخش حوضه قوشخانه شهرستان

آلفای کروناخ، همچنین پایایی متغیرهای حاضر در مدل یعنی اجتماعی (۰/۸۳)، فرهنگی (۰/۸۰)، اقتصادی (۰/۶۰)، سیاستی (۰/۶۱) و طبیعی (۰/۸۸) و رفاهی (۰/۷۱) نیز مورد تایید است.

یافته‌ها

جدول (۱)، مقایسه متغیرها و شرح آن‌ها از لحاظ آمار توصیفی را نشان می‌دهد. طبق نتایج، میانگین روستازیستی پاسخگویان و سایر مولفه‌ها به جز اقتصادی، بالاتر از سطح متوسط قرار داشتند که در این میان تاثیر مولفه طبیعی دارای بیشترین مقدار است. همچنین سن اکثریت پاسخگویان حدود ۳۵ و اکثریت آن‌ها زن بودند. متوسط تعداد افراد خانواده پاسخ‌دهندگان ۴ نفر و متوسط مدت اقامت آن‌ها در آن روستاها حدود ۳۰ سال برآورد شده است. همچنین شغل اکثریت آنان دامپروری و میانگین درآمدشان حدود ۲ میلیون تومان به دست آمد.

شهر، برگزاری دوره‌های آموزش نحوه صحیح کشاورزی، ارزش‌های قومی قبیله‌ای، و زندگی راحت در روستا، سیاسی (توجه مسئولان به مسایل روستا (Kolahi, 2021)، اجرای طرح‌های منابع طبیعی، وجود امنیت بالا در روستا، سیاست‌گذاری‌های مناسب، درآمد کافی از کشاورزی)، طبیعی (جذابیت طبیعت روستا، هوای پاکیزه روستا، موقعیت مکانی روستا، مشکلات آلودگی هوا در شهر، وجود آب پاکیزه در روستا، وجود منابع مرغوب در روستا) و رفاهی (وجود امکانات رفاهی، تفریحی، و درمانی در روستا) که برای هر کدام از این عوامل، چند گویه در طیف پنج گزینه‌ای لیکرت در نظر گرفته شدند. پرسشنامه‌های تکمیل شده، پس از بازبینی و بررسی دقت و صحت اطلاعات، با نرم‌افزار SPSS مورد پردازش، تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. این پژوهش براساس نوع داده‌های جمع‌آوری و تحلیل شده، تحقیقی کمی و از لحاظ نوع برخورد با مساله، مطالعه‌ای میدانی است. از طریق ضریب

جدول (۱): توضیحات متغیرهای موجود

متغیر	توضیحات	واریانس \pm میانگین	میانه	مد	بیشینه	کمینه
روستازیستی	ترکیب کلیه گویه‌ها	۳/۳۵ \pm ۰/۱۸	۳/۳۷	۳/۳۷	۴/۵	۱/۸۷
طبیعی	پارامترهای روستازیستی در مقیاس نسبی (سنجش در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملا مخالفم (۱) تا کاملا موافقم (۵))	۳/۷۷ \pm ۰/۴۸	۴/۰۰	۴/۰۰	۵/۰۰	۲/۰۰
فرهنگی		۳/۶۴ \pm ۰/۳۷	۳/۶۷	۳/۶۷	۴/۰۰	۵/۰۰
اجتماعی		۳/۵۴ \pm ۰/۵۷	۳/۶۷	۳/۶۷	۴/۰۰	۵/۰۰
اقتصادی		۲/۵۰ \pm ۰/۳۹	۲/۵۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۵/۰۰
رفاهی		۳/۰۸ \pm ۰/۵۰	۳/۳۳	۳/۳۳	۴/۸۳	۱/۰۰
سن	مقیاس نسبی: به صورت پاسخ باز	۳۵/۲۶ \pm ۱۸۱/۳۱	۳۳/۰۰	۲۳/۰۰	۶۸/۰۰	۱۷/۰۰
جنسیت	مقیاس اسمی: دوتایی مرد (۱) و زن (۲)	۱/۳۷ \pm ۰/۲۴	۱/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰
اندازه خانواده	مقیاس نسبی: به صورت پاسخ باز	۴/۱۷ \pm ۳/۲۸	۴/۰۰	۴/۰۰	۹/۰۰	۱/۰۰
مدت اقامت	مقیاس نسبی: به صورت پاسخ باز	۳۰/۴۳ \pm ۲۵۶/۲۹	۲۷/۰۰	۲۰/۰۰	۶۸/۰۰	۱/۰۰
سطح تحصیلات	در مقیاس رتبه‌ای (بی‌سواد (۱)، نهضت (۲)، زیردیپلم (۳)، دیپلم (۴)، کاردانی (۵)، کارشناسی (۶)، کارشناسی ارشد (۷)، و دکترا و بالاتر (۸))	۳/۰۹ \pm ۱/۳۷	۳/۰۰	۳/۰۰	۷/۰۰	۱/۰۰
درآمد ماهانه خانواده	مقیاس رتبه‌ای (زیر ۱۰ میلیون ریال (۱)، بین ۱۰-۲۰ م (۲)، بین ۲۰-۳۰ م (۳)، بین ۳۰-۴۰ م (۴)، و بالای ۴۰ م (۵))	۱/۸۶ \pm ۰/۴۳	۲/۰۰	۲/۰۰	۱۰/۰۰	۱/۰۰

فرهنگی و سن با عامل سیاستی دارای همبستگی هستند. همچنین رابطه بین اندازه خانواده با مولفه سیاستی رابطه معکوس ضعیف است بدین معنا که نقش عوامل سیاستی در کنترل اندازه خانواده بسیار کم است. طبق نتایج، عامل طبیعی، فاکتوری مستقل ظاهر شده است که فقط با مدت اقامت همبستگی دارد.

جدول (۲) نشان می‌دهد که بیشتر پاسخگویان، تاثیر معیار اقتصادی بر روستازیستی را کم، و تاثیر معیار سیاسی را متوسط بیان نمودند ولی سایر معیارها تاثیر موثری داشتند به ویژه معیارهای طبیعی (۹۱ درصد) و فرهنگی (۸۲ درصد). همچنین جدول (۳) نشان می‌دهد که متغیرهای رفاهی، اقتصادی، اجتماعی،

جدول (۲): توصیف مقادیر متغیرهای موجود

متغیر	مقادیر (درصد)				
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
طبیعی	۲۸/۶	۶۲/۱	۵/۹	۳/۲	۰
اجتماعی	۲۵/۴	۵۱/۳	۱۸/۹	۴/۳	۰
فرهنگی	۲۰/۵	۶۱	۱۵/۶	۲/۷	۰
سیاسی	۸/۱	۳۷/۲	۴۴/۹	۹/۷	۰
رفاهی	۳/۷	۶۴/۴	۲۵/۴	۶/۵	۰
اقتصادی	۱/۱	۶/۴	۴۲/۱	۵۰/۳	۰

جدول (۳): همبستگی بین متغیرها (همبستگی پیرسون)

متغیرها	رفاهی	طبیعی	اقتصادی	اجتماعی	فرهنگی	سن	اندازه خانواده	مدت اقامت
سیاستی	۰/۶۹۹**	-۰/۰۱۸	۰/۴۰۴**	۰/۳۳۲**	۰/۴۰۳**	۰/۱۷۱*	-۰/۰۰۸	۰/۱۲۷
رفاهی	-	-۰/۰۶۹	۰/۴۱۰**	۰/۳۳۷**	۰/۵۰۱**	۰/۰۷۵	۰/۱۰۲	۰/۰۸۲
طبیعی		-	-۰/۰۴۶	-۰/۱۲۵	۰/۰۹۷	۰/۱۲۹	۰/۰۴۰	۰/۲۰۵**
اقتصادی			-	۰/۴۱۶**	۰/۱۸۶*	۰/۱۵۷*	۰/۲۷۸**	۰/۱۳۱
اجتماعی				-	۰/۳۵۳**	۰/۲۹۳**	۰/۱۷۳*	۰/۱۸۳*
فرهنگی					-	۰/۱۰۷	۰/۱۶۰*	۰/۱۰۵
سن						-	۰/۰۷۰	۰/۷۹۵**
اندازه خانواده							-	۰/۱۸۴*

* همبستگی در سطح معناداری بالای ۹۵ درصد ** همبستگی در سطح معناداری بالای ۹۹ درصد

جدول (۴): رابطه بین گروه‌های درآمدی با روستازیستی

متغیر	طبقات درآمدی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	Sig	آزمون لوین	sig
درآمد ماهانه خانوار (به میلیون ریال)	<۱	۴۸	۳/۴۳	۰/۵۳	۰/۶۰۲	۰/۶۱۵	۲/۵۶۸	۰/۰۵۶
	۱-۲	۱۱۹	۳/۴۵	۰/۴۴				
	۲-۳	۱۶	۳/۵۵	۰/۳۰				
	۳-۴	۰	۰	۰				
	>۴	۲	۳/۱۵	۰				
مجموع		۱۸۵	۳/۴۵	۰/۴۵				

مبنی بر عدم رابطه بین تحصیلات با رفتار محیط‌زیستی پذیرفته نمی‌شود. به عبارت دیگر، براساس نمودار هیستوگرام، با افزایش تحصیلات میزان روستازیستی کاهش پیدا می‌کند. آزمون لوین نیز تاییدکننده این رابطه است. طبق بررسی‌های بیشتر، بین مولفه‌های طبیعی (۰/۰۶۱) و اقتصادی (۰/۰۶۵) با تحصیلات، عدم وجود رابطه، و بین مولفه‌های سیاسی (۰/۰۰۰)، رفاهی (۰/۰۰۰)، اجتماعی (۰/۱۰۰) و فرهنگی (۰/۰۰۲) وجود رابطه اثبات شده است.

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین گروه‌های درآمدی با روستازیستی پذیرفته می‌شود. همچنین در آزمون لوین فرضیه برابری واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. طبق بررسی‌های بیشتر، وجود رابطه میان مولفه‌های سیاسی (۰/۸۰)، رفاهی (۰/۴۳)، طبیعی (۰/۷۵)، اقتصادی (۰/۱۱۳)، اجتماعی (۰/۷۷) و فرهنگی (۰/۱۰۴) با درآمد، پذیرفته نمی‌شوند. از طرف دیگر، جدول (۵) نشان می‌دهد بین میزان تحصیلات با روستازیستی رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه صفر

جدول (۵): رابطه بین تحصیلات با روستازیستی

متغیر	سطح	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	Sig	آزمون لوین	sig
تحصیلات	بی سواد	۱۹	۳/۷۱	۰/۳۱	۵/۴۴۶	۰/۰۰۰	۳/۲۹	۰/۰۰۸
	نهضت	۳۰	۳/۲۹	۰/۴۳				
	زیردیپلم	۷۳	۳/۵۷	۰/۳۶				
	دیپلم	۵۲	۳/۳۷	۰/۴۸				
	کاردانی	۲	۳/۴۰	۰/۱۴				
	کارشناسی	۸	۲/۹۵	۰/۷۱				
	ارشد	۱	۲/۶۵	۰				
	دکترای بالاتر	-	-	۰				
مجموع		۳۷۸	۳/۴۵	۰/۴۵				

جدول (۶): رابطه بین شغل افراد با روستازیستی

متغیر	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	Sig	آزمون لوین	sig
شغل	خصوصی	۰	۰	۰	۱/۱۵۰	۰/۳۳۵	۲/۱۶۲	۰/۰۰۶
	دولتی	۲	۳/۳	۰/۵۶۵				
	آزاد	۲۳	۳/۳۲	۰/۵۶۷				
	محصل	۰	۰	۰				
	زارع	۴۳	۳/۴۹	۰/۳۶۶				
	دامدار	۹۴	۳/۵	۰/۴۶۲				
	بازنشسته	۰	۰	۰				
	خانه‌دار	۱۶	۳/۳۵	۰/۵۲۴				
	بیکار	۱۶	۳/۱۷	۰/۰۲۷				
	سایر	۱	۳/۱۵	۰				
	مجموع		۱۸۵	۳/۴۵				

جدول (۶) نشان می‌دهد که بین شغل افراد با روستازیستی رابطه‌ای وجود ندارد. طبق بررسی‌های بیشتر، وجود رابطه بین شغل با مولفه اقتصادی (۰/۰۴۵)، و همچنین عدم وجود رابطه بین شغل و مولفه‌های سیاسی (۰/۱۲۹)، رفاهی (۰/۱۹۳)، طبیعی (۰/۵۲۱)، اجتماعی (۰/۸۳۹) و فرهنگی (۰/۴۹۹) به اثبات رسید. از طرف دیگر، طبق جدول (۷)، فرضیه عدم برابری میانگین‌ها در

جدول (۷): آزمون تی تست دو گروه مستقل جنسیت با روستازیستی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون لوین	F	Sig	T	Mean difference	Sig
مرد	۱۱۶	۳/۴۷	۰/۳۹۴	برابری واریانس‌ها	۴/۱۲۵	۰/۴۴۰	-۰/۷۲۶	۰/۵۰۵۴	۰/۴۶۹
زن	۶۹	۳/۴۲	۰/۵۴۸	عدم برابری					

جدول (۸): آزمون رگرسیون متغیرهای مختلف

متغیر	Beta	T	Sig	Tolerance	R Square	Adjusted R	Durbin-Watson	F	Sig
اجتماعی	۰/۴۷۰	۵/۳۱۳	۰/۰۰۰	۰/۴۶۱	۳/۳۸۷	۰/۳۳۷	۱/۷۳۵	۷/۶۷۱	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰/۱۷۶	۲/۶۴۹	۰/۰۰۹	۰/۸۱۹					
فرهنگی	۰/۰۵۲	۰/۵۸۴	۰/۵۶۰	۰/۴۴۷					
طبیعی	۰/۱۸۸	-۲/۵۱۳	۰/۰۱۳	۰/۶۴۷					
سن	-۰/۰۰۷	-۰/۰۶۲	۰/۹۵۰	۰/۲۱۴					
رفاهی	-۰/۳۱۷	۴/۲۵۸	۰/۰۰۰	۰/۶۴۹					
مدت اقامت	-۰/۰۵۶	۰/۴۶۲	۰/۶۴۵	۰/۲۴۹					
جنسیت	-۰/۰۹۴	-۱/۳۴۵	۰/۱۸۰	۰/۷۴۳					
درآمد	۰/۱۱۹	۱/۷۸۸	۰/۰۷۶	۰/۸۱۶					
تحصیلات	-۰/۰۲۰	-۰/۲۴۳	۰/۸۰۹	۰/۵۵۱					

طبق مستندات جدول (۸) و با توجه به سطح معناداری، میان مولفه‌های اقتصادی (۰/۰۰۹)، اجتماعی (۰/۰۰۰)، طبیعی (۰/۰۱۳) و رفاهی (۰/۰۰۰) با روستازیستی رابطه معناداری وجود دارد و سایر مولفه‌های فرهنگی (۰/۵۶۰)، سن (۰/۹۵۰)، مدت اقامت (۰/۶۴۵)، جنسیت (۰/۱۸۰) و درآمد (۰/۰۷۶) با روستازیستی رابطه‌ای ندارند. هم چنین در این آزمون F معنادار است که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرها خطی است. هر چند این متغیرها تنها توانایی تبیین ۳۹ درصد از مدل را دارند، ولی از آنجایی که میزان دوربین واتسون بیشتر از ۱/۵ و کمتر از ۲ است بنابراین مدل مناسبی از متغیرهای موجود بدست آمده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در پایداری سکونتگاه‌های روستایی، عوامل متعددی تاثیر دارند که می‌توان آنها را در معیارهای اجتماعی، اقتصادی، رفاهی، فرهنگی، سیاستی و طبیعی دسته‌بندی کرد. بیشتر مطالعات مرتبط با روستاها به معیارهای اجتماعی، اقتصادی، رفاهی، فرهنگی و سیاستی پرداخته‌اند و به نسبت، کمتر، عامل طبیعت (شرایط حوضه آبخیز، منابع طبیعی و محیط‌زیست) و تاثیر آن بر روستازیستی، روستاگزینی یا روستاگزیری مورد کاوش قرار گرفته است. بنابراین ضروری است کنار مولفه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاستی و رفاهی، عامل طبیعت نیز مورد بررسی قرار گیرد تا اولویت تاثیر آنها بر مقوله پایداری روستا مشخص شود. در همین زمینه، این پژوهش برای یافتن تاثیر کلیه عوامل مذکور روی روستازیستی پایدار انجام گرفت.

طبق یافته‌های این پژوهش، عوامل مختلفی بر روستازیستی موثرند که باید مطالعه شوند. مثلا عواملی مانند مسایل سیاسی و برنامه‌های دولت و همچنین ضعف اجتماعی و اقتصادی روستاییان سبب عدم توسعه یافتگی روستا شده و مهاجرت مردم از روستا را در پی دارد (مشابه یافته‌های Shamsodini & Gorjian, 2010). در یک جمع‌بندی کلی، می‌توان به این نتیجه رسید که روستاگزیری در چند دسته تقسیم می‌شود که شامل عوامل اجتماعی (مانند سرمایه اجتماعی و ساخت اجتماعی)، فرهنگی (مانند امکانات آموزشی، امید به آینده، و وضعیت آینده فرزندان)، اقتصادی (مانند اشتغال و درآمد)، رفاهی (امکانات رفاهی و تفریحی)، سیاستی (برنامه‌ریزی و طرح‌های منابع طبیعی)، و طبیعی (جاذبه‌های طبیعی و کالاهای خدمات اکوسیستمی) است. به هر حال، ادامه مهاجرت با روند فعلی مشکلات اجتماعی و اقتصادی زیادی را هم در روستاها و هم در شهرها بوجود می‌آورد و عدم توجه به این مساله، عقب‌ماندگی کشور را رقم می‌زند (Fakhraei & Abdi, 2012). بنابراین بهبود زندگی ساکنان در حوزه‌هایی چون اشتغال، گذران اوقات فراغت، سیاست‌ها، آموزش و اجتماعی شدن، به بهبود رضایت و تعلق خاطر آن‌ها می‌انجامد (Long et al., 2012). ایجاد تعاونی‌ها و تشکل‌های کشاورزی و منابع طبیعی، تضمین خرید محصولات، بیمه محصولات، اصلاح قوانین مالکیت زمین و آب و ظرفیت‌سازی و توانمندسازی جوامع، از راهکارهایی است که سبب ایجاد انگیزه در روستاییان و ماندگاری آنان در روستا می‌شود (Kiani et al., 2016). بنابراین تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی روستاها یکی از

ایجاد رفاه اجتماعی (Rasti & Jahantigh, 2015) اشاره نمود. همچنین میزان رضایت روستاییان از ارتباط با سایر افراد روستا و وابستگی‌های اجتماعی، از عواملی است که بر کیفیت زندگی روستاییان، تاثیرگذار است (Imani et al., 2015). به هر حال، حل مشکلات و مسایل جامعه روستایی از اولویت‌هایی است که برای توسعه روستازیستی پایدار باید به آن پرداخته شود.

نتایج این پژوهش همراستا با سایر تحقیقات (همچون نتایج Ghadiri Masoum et al., 2012) نشان می‌دهد که انگیزه مهاجرت جوانان در روستاهای محروم‌تر بیشتر است و مهاجرت در روستاهایی که دارای امکانات بیشتر و کیفیت زندگی بهتری هستند کمتر رخ می‌دهد. از دیگر دلایل مهاجرت جوانان از روستا ادامه تحصیل و کسب شغل جدید و دلخواه است. شایان ذکر است ممکن است عواملی مانند تحصیلات، رسانه‌ها و گردشگران، دانش و شناخت و تمایلات روستاییان را تغییر داده و زمینه مهاجرت از روستا را به خاطر کمبودها مهیا می‌کند (Kolahi & Payeste, 2018; Poursina et al., 2018; Poursina et al., 2018). به هر حال، اگر شرایط زندگی در روستا باب میل جوانان روستا نباشد و افراد روستا نتوانند به زندگی دلخواه خود دست پیدا کنند، مهاجرتشان امری بدیهی است (Poursina et al., 2018). بنابراین با شناخت عوامل موثر بر روستازیستی و جلوگیری از مهاجرت می‌توان از پیامدهایی همچون پیرسنی و تخلیه روستا از نیروی انسانی جلوگیری کرد. به عبارت دیگر، با اجرای برنامه‌های توسعه‌ای و به دنبال آن افزایش شغل می‌توان میزان ماندگاری در روستا را افزایش داد (Ganjbakhsh & Kolahi, 2020; Jannatichenar et al., 2020; Mirzaei & Kolahi, 2020; Moradi & Kolahi, 2020; Khashtabeh et al., 2021; Kolahi et al., 2021; Mianabadi et al., 2021).

همراستا با یافته‌های Sherief (2008) می‌توان تاکید کرد که یکی از راهبردهای اساسی برای جلوگیری از مهاجرت روستا-شهر، استفاده از نیروی کارآفرین و پراکنده کردن این منابع در سطح کشور است که از ساخت مناطق و مراکز چند ده میلیونی خارج از روستاها جلوگیری می‌کند. به همین دلیل، یکی از ضروریات و سیاست‌های راهبردی و عالی برای توسعه روستایی، کارآفرینی است (Izadi & Barzegar, 2013). آشنایی روستاییان با کارآفرینی و همکاری مدیران در این زمینه می‌تواند با ایجاد شرایط اشتغال در روستا مانع مهاجرت روستاییان شود

راهکارهای حل معضل روستازیریستی است (Mohammadi Yeganeh & Sanai Moghadam, 2017).

یافته‌های این پژوهش نشان دادند که مولفه‌های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و رفاهی، رابطه معناداری با روستازیستی دارند (جدول ۸). مولفه طبیعی به عنوان عامل اصلی، فرض این مقاله را تایید نمود. این یافته با نتایج پژوهش (Mahdavi et al., 2005) هم‌راستا است. طبق گزارش ایشان، تاثیر عوامل طبیعی در مهاجرت، بیش از سایر موارد بوده و کمبود درآمد در روستاها ناشی از بنیان‌های ضعیف طبیعی است. در نتیجه، ناتوانی روستاها در مقابله با بلایای طبیعی و سپس اقتصادی، از عوامل آسیب‌پذیری این اجتماعات هستند که روستاهای دارای این مشکلات زودتر و بیشتر تحت تنش مهاجرت قرار می‌گیرند. از طرف دیگر، هر چند در این پژوهش، عامل طبیعی بسیار بر روستازیستی موثر است ولی این عامل با سایر متغیرها (جدول ۳) و درآمد (جدول ۴)، تحصیلات (جدول ۵) و شغل (جدول ۶) رابطه معناداری ندارد. به عبارت دیگر، عدم همبستگی معنادار عامل طبیعی با سایر عوامل و ویژگی‌های فردی، نشان می‌دهد که شاید به عنوان متولیان یا کارشناسان طبیعت (منابع طبیعی و محیط‌زیست)، نتوانستیم تخصص خود را با سایر عوامل موثر بر روستاها، بدرستی ارتباط دهیم. به بیانی دیگر، مسایل کنونی منابع طبیعی و محیط‌زیستی قبل از این‌که فنی باشند مسایل اجتماعی بوده و تابعی از مناسبات اجتماعی-اقتصادی حاکم در کشورها و مناسبات جامعه جهانی هستند. بنابراین عامل طبیعی و همچنین تعارض بین انسان و طبیعت، به‌عنوان یک موضوع اجتماعی باید در سازمان‌های متولی طبیعت مورد بازخوانی و توجه قرار گیرد.

مشابه پژوهش جاری و براساس مطالعات انجام شده (همچون Eftekhari et al., 2012)، متغیرهای اشتغال، نوع شغل، میزان درآمد خانوار، طبقه اقتصادی خانواده، و تحصیلات افراد بر امکان روستازیستی آنان تاثیر دارند. از سوی دیگر عواملی چون پایین بودن هزینه‌های زندگی در روستا، قناعت‌گزینی، امکان کشاورزی و دامپروری، عوامل مساعد محیطی، وجود روابط نزدیک میان روستاییان (مشابه Rezvani et al., 2013)، امکانات فرهنگی مناسب، پایگاه اجتماعی خوب، تعلق مکانی، و همبستگی بالای بین افراد (مشابه Ahmadi & Mahdavi, 2015) سبب ماندگاری افراد در روستا شده است. از طرف دیگر، از نیازهای اصلی برای توسعه جامعه روستایی در بعد اجتماعی می‌توان به عدالت‌محوری، مساوات‌طلبی (Rostamalizadeh et al.,)

۳. عامل اجتماعی یکی دیگر از عوامل موثر، بیانگر وجود پتانسیل اجتماعی برای همکاری و همیاری همگانی است. این یافته بیان می‌کند که با برنامه‌ریزی برای جلب عملی مشارکت مردمی، علاوه بر اثربخشی و کارایی بالاتر، هزینه‌های توسعه روستایی بسیار کاهش می‌یابد.

۴. با وجود کمبودهای رفاهی در روستاها، مردم قناعت پیشه کرده و همان اندک‌ها را هم مطلوب می‌شمارند. به هر حال، رایج تسهیلات به مردم روستا و بهبود کیفیت سیستم حمل و نقل، زمینه روستازیستی و روستاگزینی را تقویت کرده و از مشکلات مبدا و مقصد مهاجرت‌ها می‌کاهد.

۵. طرح‌ها و برنامه‌های سیاستی توسط نهادهای دولتی هر چند نتوانسته‌اند نیازها و رضایت عمومی در روستاها را تامین کنند، ولی عامل سیاستی می‌تواند مشوق روستاگزینی باشد. در نتیجه، نیاز به برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت، بلندمدت، و استراتژیکی در روستاها بوده تا از به ویژه حاشیه‌نشینی‌های متاثر از مهاجرت‌ها در کلان شهرها جلوگیری کند.

۶. متاسفانه روستاها توانایی‌های خود در تولید ثروت را عملاً از دست داده‌اند و وابستگی شدیدی به فعالیت‌های نیمه صنعتی یا صنعتی نامرتبط اطراف خود دارند. در نتیجه، عامل اقتصادی کمترین عامل موثر در روستازیستی بوده است. به عبارت دیگر، مهمترین عامل فرار از روستا را می‌توان تنگنایهای هزینه زندگی در روستاها نامید. به هر حال، معرفی فرصت‌های اقتصادی موجود در روستاها به سرمایه‌گذاران، به منظور جذب سرمایه‌ها، تبدیل کشاورزی و دامپروری سنتی به صنعتی، و همچنین آینده پژوهشی مسایل معیشتی مردم روستا از گزینه‌هایی هستند که سبب تقویت عامل اقتصادی در جذب مردم به روستاها می‌شوند. پس راه‌اندازی کسب و کار جدی منابع طبیعی و محیط‌زیستی از ضروریات روستازیستی پایدار است.

(Farahan et al. 2012). به هر حال، افزایش جمعیت با وجود کمبود امکانات لازم، نشان‌دهنده وجود شرایط پیشرفت و توسعه در روستا است. با توجه به تجربیات کارآفرینی و توسعه روستایی می‌توان راهکارهایی را برای روستازیستی ارابه داد همچون الف. استفاده از کارآفرینی برای توسعه روستایی، ب. اخذ کمتر مالیات و عدم سختگیری در نظارت، ج- پررنگ کردن نقش دولت برای فعالیت‌های کارآفرینی، د. سازگار کردن فعالیت‌های کارآفرینی روستاها با شرکت‌ها، ه. سازگار کردن سیاست‌های کارآفرینی با زیرساخت‌های آن و ز. بررسی فعالیت‌های روستایی در کنار کشاورزی و دامپروری (Farahan et al. 2012). آنچه لازم به توجه است کارآفرینی باید سبز باشد یعنی با توانایی‌ها، استعدادها، و شرایط محیطی سازگار بوده تا زمینه پایداری زیستی در روستاها را مهیا نماید.

با توجه به نتایج پژوهش برای افزایش پدیده روستازیستی پایدار، راهکارهایی را می‌توان ارابه نمود که عبارت‌اند از:

۱. با توجه به اهمیت بالای عامل طبیعی در روستازیستی، و از طرف دیگر، تخریب‌های منابع طبیعی و مسایل محیط‌زیستی موجود، بازنگری یا تهیه طرح‌های منابع طبیعی ضروری است تا زمینه روستاگزینی را تقویت نماید. از آنجا که کارکرد اصلی روستا، تولیدی است، بهتر است بسته‌های تشویقی آماده شوند تا آنهایی که به بازگشت به روستا و به تولید کشاورزی پایدار علاقه‌مند هستند ترغیب شوند.

۲. عامل فرهنگی دومین عامل موثر در روستازیستی پایدار بوده که باید به ویژه با آموزش مهارت‌هایی همچون کارآفرینی سبز، ایجاد بسترهای آموزشی همچون کتابخانه، و پرورش استعدادهای بومی و محلی تقویت شود. همچنین نیازهای آموزش‌های سبز جدی‌تر مدنظر قرار گیرند (Boroumand & Kolahi, 2021).

فهرست منابع

- Ahmadi, A. & Mahdavi, M. 2015. Relationship between quality of life and sense of place in developing rurals: case study, zarandiyeh township. *Journal of Rural Research*, 5(4), 827-848. (in Persian)
- Ahmadvand, M.; Hedayatinia, S. & Abdollahi, K. 2012. Investigation of the Effects of Well-being and Social Capital on Quality of Life (QoL) in Rural Areas of Boyer-Ahmad County. *Journal of Research and Rural Planning*, 1(2), 89-112. (in Persian)

- Akbarian Ronizi, S.; Rajaie, S. & Ramezanzadeh Lasboyee, M. 2015. Social Welfare Assessment in Rural Areas with Emphasis on the Views of Local Residents (Case Study: Kheir Area in the Estahban Township). *Journal of Rural Development Strategies*, 2(2), 121-140. (in Persian)
- Akbarpoor, M.; Motiee Langrodi, S.; Rezvani, M. & Nornakhsh, S. 2015. Explain suitable of Strategies to non-Migration Population in Rural Settlements Case Study Hashtroud Township. *Journal of Rural Research*, 5(4), 893-910. (in Persian)
- Basa, C.; De Guzman, V. & Marchetti, S. 2012. International migration and over-indebtedness: The case of Filipino workers in Italy, International Institute for Environment and development London.
- Benson, M. & O'reilly, K. 2009. Migration and the search for a better way of life: a critical exploration of lifestyle migration. *The sociological review*, 57(4): 608-625.
- Boroumand, A. & Kolahi, M. 2021. A Criticism Study on Water Education in "Man and the Environment" Course Curriculum (11th grade, 2nd highschool). *Research in Teaching*, 9(1), 233-205. (in Persian)
- Bylander, M. 2015. Contested mobilities: gendered migration pressures among Cambodian youth. *Gender, Place and Culture*, 22(8): 1124-1140.
- Demirkaya, H. & Artvinli, E. 2011. Migration towards Tarsus Antalya and Fethiye: Reasons and results. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 19, 297-307.
- Eftekhari, A.; Badri, S.; Paydar, A. & Savadi, A. 2012. An Analysis of Perceptions and Insights of Rustics about the Progress in Life (Case study: Dosari Village, Jiroft Plain in Iran). *Journal of Rural Research*, 3(10), 51-73. (in Persian)
- Fakhraei, S. & Abdi, M. 2012. The Study of effective Factors in the Migration of villagers to Miandoab in 2010. *Sociological studies*, 4(13), 33-46. (in Persian)
- Farahan, H.; Einali J. & Abdoli S. 2012. Assessing the role of social capital in the development of rural areas Case study; Mashhad Miqan village of Arak city. *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 13 (29): 27-50. (in Persian)
- Ganjbakhsh, F. & Kolahi, M. 2020. Sustainable Rurality in Seyyed Ali Watershed, Mashhad County, Iran. *Journal of Rural Development Strategies*, 7(1), 85-101. (in Persian)
- Ghadiri Masoum, M.; Yousefi, H.; Skbarpoor, M. & Khalili, A. 2012. The Conflict of Escaping of Youth from the Rural Areas, with Rural Development (Case Study: Dismar Gharbi Rural District Jolfa Township). *Journal of Rural Research*, 3(10), 97-117. (in Persian)
- Ghaffari, R. & Torki, H. M. 2011. Analyzing the Effective factors in Emigration of Rural youth to urban areas (Case Study: Sadegh Abad village in Chaharmahal and Bakhtiari province). *Housing and Rural Environment*, 29 (132): 91-102. (in Persian)
- Ghasemi Siani, M. 2009. Entrepreneurship and its Role in the Economic Development of Villages in Iran. *Housing and Rural Environment*, 28 (128) :28-43. (in Persian)
- Hamid, S. 2010. Rural to urban migration in Pakistan: the gender perspective. *Working Papers & Research Reports*, 2010.
- Imani, B.; Bakhtar, S. & khoshraftar, A. 2015. Studying and evaluating effects of social capital on life quality in rural areas Case study: Case study: west Eslamabad County. *Journal of Rural Research*, 6(4), 875-894. (in Persian)
- Izadi, H. & Barzegar, S. 2013. Entrepreneurship and Rural Development, Lessons from the Experiences of China. *Journal of Rural Research*, 4(4), 901-918. (in Persian)
- Jannatichenar, M. A.; Kolahi, M. & Mesdaghi, M. 2020. Social Conflicts and Rangeland Management: A Case Study at Rangelands of Kalatnader County, Iran. *Iranian Journal of Applied Ecology*. 9(3): 77-97. (in Persian)

- Jorgensen, B. S. & Stedman, R. C. 2001. Sense of place as an attitude: Lakeshore owners' attitudes toward their properties. *Journal of environmental psychology*, 21(3): 233-248.
- Khashtabeh, R.; Akbari, M.; Kolahi, M. & Talebanfard, A. 2021. Assessing the effects of desertification control projects using socio-economic indicators in the arid regions of eastern Iran. *Environment, Development and Sustainability*, 23, 10455–10469.
- Khatoony, N. & Kolahi, M. 2021. Investigation Role and Function of Rangelands on Water. *Journal of Water and Sustainable Development*, 8(2), 91-104. (in Persian)
- Kiani, M.; Asadi, A.; Varmazyari, H. & Aarati, A. 2016. Structural equation and integrated model of causes and effects of rural migration in Kian district of Nahavand. *Community Development (Rural and Urban Communities)*, 8(2), 339-358. (in Persian)
- Kolahi, M. & Payeste, M. 2020. Impacts of Natural Resource Projects on Socioeconomic Issues of Villagers at ChahNouroz Watershed. *Journal of Watershed Management Research*, 11 (21) :154-164. (in Persian)
- Kolahi, M. 2021. Natural Resources Stakeholders. *Journal of Water and Sustainable Development*, 8(1), 19-30. (in Persian)
- Kolahi, M.; Jannatichenar, M. Davies, K. & Hoffmann, C. 2021. Legal conflicts among natural resources stakeholders in Iran, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 1-26.
- Kolahi, M.; Entegham-Kesh, N. & Mahmoudmolaei Kermani, B. 2019. The Role of Socio-Cultural Components on Citizens' Environmental Behavior, Case Study: Shirvan. *Journal of Urban Ecology Researches*, 10(20), 41-56. (in Persian)
- Krishna, A.; Sriram, M. S. & Prakash, P. 2014. Slum types and adaptation strategies: identifying policy-relevant differences in Bangalore. *Environment and Urbanization*, 26(2): 568-585.
- Long, J.; Faught, S. & Johnson, C. 2012. Roles of community satisfaction and community attachment in the out-migration of rural residents. *Journal of Management and Marketing Research*, 11, 1.
- Lucas, R. E. 1997. Internal migration in developing countries. *Handbook of population and family economics*, 1, 721-798.
- Mahdavi, M.; Ghadiri, M. M. & Mohammadi, Y. B. 2005. The role of natural geography on rural instability and immigration Zanjan Province. *Geographical Research Quarterly*, 36(3), 207-219. (in Persian)
- Martin, P. L. 1989. Labor migration and economic development (Vol. 88, No. 8). Commission for the study of international migration and cooperative economic development.
- Mazaheri, M.M.; Kausi, I. & Mousavi, S.R. 2009. Providing an appropriate model for determining the priorities of cultural centers and their development based on the Islamic-Iranian approach - a case study; Mashhad Municipality Cultural-Artistic Organization. *Strategic Management Research*, 16(44), 7-26. (in Persian)
- MCC (Massachusetts Cultural Council). 1996. Local Cultural Council Program Regulations and Guidelines. UMass Amherst Libraries.
- Mekaneiki, G. & Ghalibafan, S. 2003. The Impacts of Rural Immigration on Population Structure in Rural Areas: A Case Study on Birjand. *Geography And Development Iranian Journal*, 1(1), 165-179. (in Persian)
- Mianabadi, A.; Davary, K.; Kolahi, M. & Fisher, J. 2021. Water/climate nexus environmental rural-urban migration and coping strategies. *Journal of Environmental Planning and Management*, 1-25.
- Mirzaei, M. & Kolahi, M. 2020. Sustainable Rurality in Torbat Heydariyeh County of Iran. *Village and Development*, 23(3), 79-96. (in Persian)
- Mohammadi Yeganeh, B. & Sanai Moghadam, S. 2017. Analysis of the effects of rural-urban migration between city and village Case study: poshte zilaie county, Dehdasht Township. *Regional Planning*, 7(27), 103-116. (in Persian)

- Moradi, A. & Kolahi, M. 2020. Sustainable rurality in the Mousa Abad watershed of Torbat Jam County. *Environmental Sciences*, 18(4), 183-202. (in Persian)
- Network, C.C. 2010. *Cultural Planning Toolkit: A Partnership between 2010 Legacies Now and Creative City Network of Canada*.
- Nooripoor, M. & Shahvali, M. 2011. Evaluation of Rural Sustainability Criteria of Dena County based on a Communication View: The Application of AHP. *Journal of Rural Research*, 2(5), 63-92. (in Persian)
- Payste, M.; Kolahi, M. & Omranian khorasani, H. 2020. Criteria and Indicators; Requirement for Cognition, Applying and Evaluating Good Governance in Natural Resources. *Journal of Water and Sustainable Development*, 7(1), 13-22. (in Persian)
- Poursina, M.; Chizari, M.; Farajollah Hosseini, S. & Tahmasbi, M. 2018. Factors Affecting the Iranian Rural Youth Motivation to be Engaged in Agricultural Profession: A Case Study of Kelardasht County. *Village and Development*, 13(3), 31-49. (in Persian)
- Rasti, H. & Jahantigh, R. 2015. Measure of social welfare the households in rural areas Case study Township Zahak. *Journal of Rural Research*, 5(4), 759-778. (in Persian)
- Raymond, C. M.; Brown, G. & Weber, D. 2010. The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections. *Journal of environmental psychology*, 30(4): 422-434.
- Rezvani, M.; Mansourian, H. & Ahmadi, F. 2010. Promoting Villages to City and its Role on Improvement of Quality of Life of Local Resident (Case Study: Firozabad and Sahen Cities in Lorestan and Kordestan Provinces). *Journal of Rural Research*, 1(1), 33-65. (in Persian)
- Rezvani, M.; Mansourian, H.; Ahmadadadi, H.; Ahmadabadi, F. & Parvai Here-Dasht, S. 2013. An Assessment on Factors Affecting the Quality of Life of Elderly in Rural Regions (Case Study: Neishabour County). *Journal of Rural Research*, 4(2), 301-326. (in Persian)
- Rostamalizadeh, V. & Saliyani, M. 2012. Desirable rural life with an emphasis on rural community wellbeing. *Community Development (Rural and Urban Communities)*, 3(2), 165-186. (in Persian)
- Rostamalizadeh, V.; Ghasemi Ardahaee, A. & Rostami, N. 2013. Factors Affecting Staying of Rural Youth in Rural Areas Case Study: Ahar County. *Journal of Rural Research*, 4(3), 505-534. (in Persian)
- Shahvali, M. 2005. Groundwork for community-based conservation: Strategies for social research. *Community Development Journal*, 40(4): 466-468.
- Shamsodini, A. & Gorjian, P. 2010. Factors affecting the migration of villagers to cities, with emphasis on the migration network (Case: Rostam Do village). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 5(11), 75-92. (in Persian)
- Shaygan, F. 2010. Attitudes towards Social and Economic Welfare and its Relation with Political Trust among Tehran Residents. *Social Development & Welfare Planning*, 2(3), 145-178. (in Persian)
- Sherief, S. R. 2008. *Entrepreneurship as an economic force in rural development*. Magnus School of Business, Chennai, India.
- Tavakkoli, J. 2015. Farmers' urbanism and its social impacts in village (case study: South Mirbag sub district, Delfan county). *Journal of Rural Research*, 5(4), 875-892. (in Persian)
- Williams, D. R. & Vaske, J. J. 2003. The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest science*, 49(6): 830-840.
- Yarihesar, A.; Badri, S.; Poortaheri, M. & Faraji Sabokbar, H. 2012. The Measurement and of Sustainability Assessment of Tehran Metropolitan Rural Areas. *Journal of Rural Research*, 2(8), 89-12. (in Persian)